

สำนวนภาษาจากยาหม้อใหญ่

EPO3 ตอน แทรกยาดำ

"อะไร ๆ ที่ว่าดี ก็อาจจะไม่เด่น อะไร ๆ ที่ว่าไม่จำเป็น แต่ของมันต้องมี"

แทรกยาดำ หรือ **แทรกเป็นยาดำ** เป็นสำนวนหมายถึงสิ่งหรือบุคคลที่ปรากฏแทรกอยู่ด้วยเสมอ เช่น ไม่ว่าในวงการใด เรื่องที่สนทนากันมักมีเรื่องการเมืองแทรกเป็นยาดำ เป็นต้น

ปัจจุบันเราไม่ค่อยได้ยินหรือได้เห็นการใช้สำนวนนี้สักเท่าไรแล้ว อาจะพบในข่าว หรือในบทความ แต่ก็น้อยมาก ผู้ใช้สำนวนนี้ก็มักจะพอคะเนอายุอานามได้ว่าเลยหลักสี่ไปไกลพอสมควร

แทรกยาดำ เป็นสำนวนที่มาจากตำรับตำราการแพทย์แผนไทยโบราณ ที่เวลาปรุงยาสมุนไพรขึ้นมาตำรับหนึ่งนั้นมักจะแทรก หรือเจือด้วย **ยาดำ** อยู่เสมอ

ยาดำ คือ น้ำยางของพืชในสกุลว่านหางจระเข้ ได้จากการกรีดโคนใบตามขวาง เมื่อนำน้ำยางไปเคี่ยวด้วยไฟอ่อน ๆ จนงวดแล้วผึ่งแดดให้แห้งแข็งจับตัวเป็นก้อน มีสีน้ำตาลเข้มจนถึงดำ เปราะ ผิวมัน ทึบแสง รสขมเหม็นเบื่อ กลิ่นไม่ชวนดม ใช้เป็นตัวยาสำหรับยาแผนโบราณของไทย



เครื่องแทรกยา ยาดำ ที่มา ข้อมูลเครื่องยาสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

<http://www.thaicrudedrug.com/main.php?action=viewpage&pid=112>

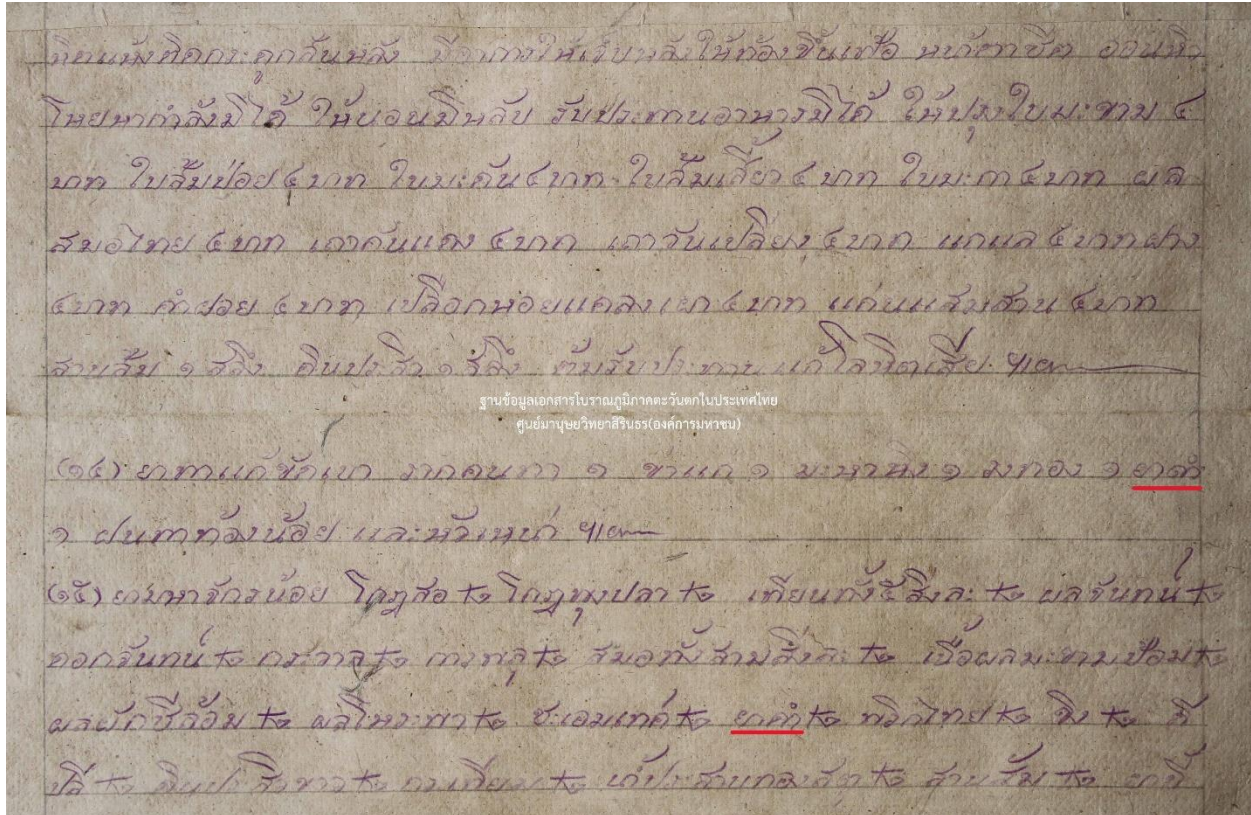
สรรพคุณของยาดำเองจะช่วยแก้โรคท้องผูก โดยกระตุ้นลำไส้และทางเดินอาหารให้บีบตัว เป็นยาถ่าย ถ่ายลมเบื่อบสูงลงสู่เบื้องต่ำ กัดฟอกเสมหะและโลหิต ถ่ายพิษไข้ ถ่ายพยาธิตัวดีด ไล่เดือน ขับน้ำดี มีฤทธิ์ไซรัทอง ผนกับเหล้าขาวทาหัวฝี ทาแก้ฟกบวม และใช้เป็นยาแทรกในยา ระบายหลายตำรับ

บางแห่งบอกว่า ยาดำ เป็นยาปรับธาตุ เพราะมีรสขม หากผู้ใช้ร่างกายร้อนเกินไป ยาดำก็จะ ปรับให้เย็นลง หากร่างกายเย็นเกินไป ยาดำก็จะปรับให้ร้อนขึ้น เรียกได้ว่าเป็นยาอเนกประสงค์เลย ทีเดียวนั้นยาไทยหลาย ๆ ขนานมักจะแทรกยาดำลงไปด้วยเสมอ แม้ว่าจะไม่มีในตำรับก็ตาม

ในเอกสารโบราณตำรายาได้บันทึกตำรับยาที่มียาดำเป็นส่วนประกอบไว้หลายตำรับหลาย ขนานพอจะยกตัวอย่างในตำรายาเกร็ดแผนโบราณ ของหมอเห ลายโกสินทร์ แพทย์แผนโบราณชั้น 2 วัดท่าพุด นครปฐม ได้ดังนี้

(๑๔) ยาทาแก้ขัดเบา รากคนทา ๑ ข่าแก่ ๑ มหาหิงค์ ๑ รงทอง ๑ ยาดำ ๑ ผนทา ท้องน้อย และหัวเหน่า ๕๐๐

(๑๕) ยามหาจักรน้อย โกฐสอ ๒ สลึง โกฐพุงปลา ๒ สลึง เทียนทั้ง ๕ สิ่งละ ๒ สลึง ผล จันทน์ ๒ สลึง ดอกจันทน์ ๒ สลึง กระวาน ๒ สลึง กานพลู ๒ สลึง สมอทั้งสามสิ่งละ ๒ สลึง เนื้อผลมะขามป้อม ๒ สลึง ผลผักชีล้อม ๒ สลึง ผลโหระพา ๒ สลึง ชะเอมเทศ ๒ สลึง ยาดำ ๒ สลึง พริกไทย ๒ สลึง บิง ๒ สลึง ดีปลี ๒ สลึง ดินประสีขาว ๒ สลึง กระเทียม ๒ สลึง น้ำ ประสานทองสะตุ ๒ สลึง สารส้ม ๒ สลึง ยานี้ทำแห้งไว้ ถ้าจะให้หายลมรับประทานกับน้ำกะเพรา ต้ม หรือน้ำใบกระพังโหมต้มก็ได้ ถ้าจะแก้ท้องขึ้นละลายน้ำกะเพราที่รับประทาน ถ้าจะแก้ข้างขึ้นปวด ละลายน้ำขมิ้นอ้อยกวาดข้างนั้นหล่นดีนักแล ๕๐๐



สมุดไทยข่าวดำรายาเกร็ดแผนโบราณ ฉบับหมอเห ส่ายโกสินทร์

<https://www.sac.or.th/databases/manuscripts/main.php?m=document&p=item&id=31>

ในอดีตสำนวน แทรกยาดำ คงจะมีความหมายถึงสิ่งที่ดีแทรกหรือเจือเข้าไป ในปัจจุบัน ความหมายของสำนวนนี้ก็ดูกว้างออก เรื่องที่แทรกอาจเป็นเรื่องที่ดี หรือไม่ดีก็ได้ อย่างสำนวนข่าวดำ ไทยรัฐเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2560 ที่พูดถึงเรื่องการลอบกระหนงในปีนั้นเอาไว้ว่า

“ยังมีโฟมแทรกเป็นยาดำ โดยเฉพาะ กทม. เก็บกระหนงได้รวมกว่า 8 แสนใบ”

จากการใช้สำนวนแทรกเป็นยาดำในข่าวนี้นี้ เราก็พอจะคาดคะเนอายุอานามของผู้เขียนข่าวนี้นี้ ได้เป็นอย่างดี

ยังมีโฟมแทรกเป็นยาดำ เฉพาะ กทม. เก็บกระทงได้ รวมกว่า 8 แสนใบ

เว็บไซต์ไทยรัฐออนไลน์ วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560

<https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1116729>

ดังนั้นหากเปรียบเทียบ ยาดำ ในวงอาหารไทย ยาดำ ก็จะคล้าย ๆ กับ น้ำปลาพริก หรือพริก น้ำปลาตามแต่จะเรียก กล่าวคือ น้ำปลาพริกเมื่ออยู่บนโต๊ะอาหารนั้นไม่ได้ดูโดดเด่นอย่างอาหารประเภทอื่นอย่างแกงเขียวหวาน มัสมั่นเนื้อ ต้มยำกุ้ง หรือแม่กระทั่งไข่พะโล้ แต่ถ้าบนโต๊ะอาหารนั้นไม่มีถ้วยน้ำปลาพริกอยู่ด้วยละก็ มีวายนที่จะต้องเรียกหาทุกครั้งไป

ผู้เขียน

ดอกรัก พยัคศรี

นักวิชาการคลังข้อมูล ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)